

D. KRSTO STOŠIĆ

SV. KRIŽ
U
ŠIBENIKU DOCU

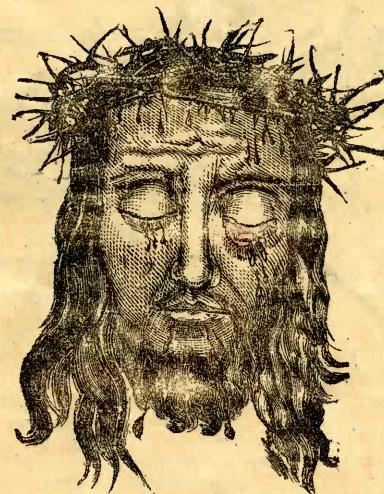
PUČKA TIŠKARA (PRAĆA MATAČIĆ PK. PETRA) - ŠIBENIK
1933

D. KRSTO STOŠIĆ

SV. KRIŽ

U

ŠIBENIKU DOCU

PUČKA TISKARA (BRAĆA MATAČIĆ PK. PETRA) — ŠIBENIK
1933.

UVOD.

God. 1856 objelodanio je Antun J. Fosco, dožacki župnik, kasnije šibenski biskup, knjižcu od 76 stranica malog formata s naslovom „*Della venuta e dei miracoli del Crocefisso nella chiesa del sobborgo di mare in Sebenico, Zara, Tlp. Fratelli Battara*“, koju je posvetio šib. biskupu Petru Dujmu Maupasu, poslije zadarskim nadbiskupom.

Ova je lijepa knjižica pošla nekako u zaborav i nije pristupna široj publici, jer je pisana tuđinskim jezikom. Pregledao sam arhiv biskupske kurije i došlačke župe te sakupio novih bilješki¹⁾ koje se odnose na crkvu, bratovštinu i čudotvorno Propelo. Na to me je potakla jubilarna proslava 1900 godišnjice najvećeg događaja u ljudskoj povijesti, što je naime naš Gospodin Isus, Bog Čovjek, prolio svoju predragocjenjenu Krv i umro za vječni spas čovječanstva.

¹⁾ Nekoliko ih donosi Follum Dioec. šibenske biskupije 1885, 14, 21, 45, 54.

Pjemeniti biskup Fosco bio je najmarijiviji istraživaoc šib. povijesti. Objelodano je razne članke u F. D. od g. 1882 do 1894. O njegovim djelima pisao je prof. V. Miagostović u svom II nuovo cronista, anno III. 141—147. Tu su navedeni i radnje Fosca, kojih je danas ponestalo. O Foscu je pisao F. D. 1894, kad je on umro i pisac ovih redaka u Dijecez. Listu g. 1932, br. 4.

ŠIBENSKI DOLAC (VL. KIRIN)

I. Crkva sv. Križa u Docu.

Pri osnutku šibenske biskupije g. 1298 spominje se Gospina crkva u Docu (suburbium maris), koja je pripadala gradskoj župi. Kad je pak u tu crkvu postavljeno čudotvorno Propelo, negdje oko g. 1400 do 1420, postala je uglednijom, pa ju je posvetio 19. listopada 1421 biskup Bogdan Pulšić, koji je bio duša cijelog pokreta za gradnju naše prekrasne katedrale. Bernard Scozzi, javni bilježnik, donosi nam ovo vjerno posvjedočenje (v. u dol. žup. arhivu Testamenti etc. list 167 b), koje iz latinskoga prevodimo: „U ime Kristovo, amen. Godine Njegova rođenja 1421 na 19. okt. u vrijeme prevedroga kneza i preuzviseunog gospodina Močeniga, božjom pomoći slavnog dužda mletačkoga itd., u vrijeme pak časnog u Kristu oca gospodina Bogdans, milošću božjom i apostolske Stolice šibenskog biskupa, i plemenitog gospodina Nikole Malipiera, časnog upravitelja grada Šibenika, ovu crkvu u čast sv. Križa posvetio je navedeni gospodin biskup Bogdan. U njoj se nalaze ove moći: od koljena sv. Andrije, moći sv. Marka apostola i evanđeliste, moći Nevine djećice i moći sv. Filipa apostola. Navedeni pak biskup udjeljuje oprost od sto dana

svima, koji se skrušeno pokaja i ispovjede te po hode ovu crkvu na godišnjicu njezine posvete itd.“

Gradnja sadanje crkve. Poslije divnih čudesnih ozdravljenja u god. 1605, koje ćemo kasnije navesti, pregnula je bratovština sv. Marka, da na veću slavu sv. Križa podigne iz temelja novu crkvu uz svoju staru. U tu svrhu dali su svoje prihode i sakupljali milostinju. Crkva se gradila od g. 1605 do 1608. Pročelje je izgrađeno od bijelog tesanog kamena s velikom rozetom u stilu one na katedrali, u kojoj su medaljoni 12 apostola. Na dovratku glavnih vrata stoji natpis: IN DEI DIVIQUE MARCI HONOREM MDCVIII. U bratimskim računima g. 1605—1607 nalazim nekonko bilješki, koje nam otkrivaju zidanje nove crkve kraj prvašnje Gospine, koja je malo kasnije pa do danas ostala kao bratinska dvorana.

Do sada nije bilo poznato, koji su majstori građili ovu crkvu. Nacrt je učinio Jeronim Mondella iz Šibenika koji je bio u rodbinskoj svezi sa Ivanom Tomkom Mrnavigićem, poznatim književnikom i bosanskim biskupom.¹⁾

Naš je Mondella izradio drveni ambon (pulpit) sa krasnim reljefima evanđelista u stolnoj crkvi kao i ukusne ormate u riznici. U šib. crkvi sv. Frane po-

¹⁾ Spese per dar a m.ro Ghermo Mondella marangon per far il modello della giesa. list 196.

njegovim nacrtima izrađeni su neobični drveni lijepi oltari. Mondella je u dolačkoj crkvi izveo sve drvene radnje, osobito lijep kasetirani plafond, sa svojim radnicima Zamarijom iz Treviza, Mihovilom iz Padove i Ivanom iz Brača (dalla Brazza), pa se vidi da je njegova radionica bila ugledna. Mondella je radio ne samo za Šibenik nego i za druga mjestva. Njemu je dapače bilo povjereno, da poruši dio stare crkve, bratimsku kuću i neku tezu, pa tako pripremi mjesto za nova zgradu. Građevni je poduzetnik bio Antun Nogulović sa sinom Lukom i Antun Marušić. A. Nogulović je bio do sada manje poznat domaći umjetnik. God. 1592 učinio je nacrt šib. crkvice sv. Duha i s Ivanom Prokićem izradio joj lijepu stepenice sa stupićima (danas uklonjenim) do bratimskog dvorana. S Antunom Klišaninom izgrađivao je razne grobnice po šib. crkvama. G. 1617 učinio je sebi grobnu u crkvi mornara sv. Nikole, gdje je bio upisan u bratime. 1614 podigao je novu apsidu crkve sv. Duha. U stolnoj crkvi izradio je lijepi spomenik biskupa Spingerole u ornatu, gdje je na papuči stavio svoje inicijale ANP. (V. moj članak Crkvica i bratovština sv. Duha Sv., Vjesnik za arh. i pov. dalm., sv. 50.) Iz navedene knjige računa donosim još ove podatke o A. Noguloviću. God. 1623 imao je svoju radionicu na obali u kući kapetana Vicka Strizoevića. Sa poduzetnikom Ivanom

Monticelom g. 1616 procijenio je neku kuću (list 117, 127, 134, 136). U računima za g. 1605 l. 198, stoji: Spese per dar a m.ro Ant.o Nogulouich, a m.ro Luca suo fiol et a m.ro Ant.o Marussich a bon conto del lavor che faranno alla fabrica. Nogulović i Marušić primili su za izvedene radove 2340 lira, ali im je crkva još u g. 1611 ostala dužna 91 liru. Na kraju računa nalazi se vlastoručni potpis Nogulovića: „io Ant.o nogollouich afermo quanto di sopra per nome suo ed ant.o marussich“. G. 1620 primljen A. Nogulović kao bratim u dolačku crkvu. Na 17 aprila 1734 bio je njegov pogreb. (Oseque del q. m. ser Ant. Nogulouich, s troškom od 6 lira i 4 soldina. Nav. računi, l. 239.) Uz Nogulovića i Marušića bili su klesari Alviz Bachiala, Pavao Bisaga, Vicko Prokić, Vicko Benović, Stjepan Boranić iz Brača (friso, controspici, cornise e pilastri). Bijeli kamen je prodao majstor Vid iz Korčule, neki majstor iz Brača, nešto Grgur Dizmanić iz Šib. i sam A. Nogulović. Krstionica iz kamena nabavljena je g. 1634.

Bratovština sv. Marka dobro je organizovala sakupljenje doprinosa pod nadzorom župnika Matije Tomićevića, Aleksandra de Čapi i Marina de Parma. Narod je rado dijelio milostinju, jer je bio očeviđac čudesnih ozdravljenja u g. 1605. Sakupljalo se osim novaca vino, ulje, ječam, suti, smokve, sir, vuna, so,

srdele i palamide, koje su se posljene prodavale u Mlecima. Ivan Sutina je donio 50 palamida. Posebni su sakupljači išli po selima i njima je pripadala trećina od sakupljenog. Jakovica žena Barana Skradinjanovića darovala je pet zlatnih cekina, Kata ud. Mihovila Vrančića srebrene čaše i neki Šimun iz Nina učinio je neku ostavštinu. Bratimi su davali doprinose osobito na Mrtvidan. Plaćanj i škrabica u crkvi primala je trajno doprinose vjernika.

Na 6 siječnja g. 1706 bio je blagoslovljjen temeljni kamen nove crkve.

Velika kapela. Tako se nazvao onaj dio crkve iz velikog oltara, koji je razdijeljen jednom arkadom na tri luka i drugom na dva. Ova je kapela podignuta g. 1864—66. za župnika A. J. Fosca. Nekom Mileti, koji je onda imao kuću, crkva mu je dala drugu svoju. Iza velikog oltara podignut je drugi mali, a iza ovoga je učinjena niša u zidu za svete moći. Nacrt za kapelu izradio je Petar Biasotti građevni poduzetnik, koji je kasnije za razne popravke primio 750 kruna g. 1907. Židarske je radnje nadgledao Ante Delfin. Jakov Pasini, koji je u stolnoj crkvi obnovio mnoge ornamente, učinio je ugovor g. 1865 s upravom crkve, da će postaviti veliki oltar, sa svetohraništem, mali oltar, arkade i pločnik. U tu je svrhu poslao bijeli kamen iz Brača Ante Štambuk. Za izvedbu

kapele Ivan Lapenna prodaje drvo, Faust Inchiostri gvoždje, Ante Boman staklo, Vicko Matenzi izvodi kovačke radnje a Modua i Skoton drvodjelske.

Doprinosi su se sakupljali po svemu gradu. Od crkve sv. Ivana bilo je pozajmljeno 700 a od sv. Nikole 600 forinta. Prodalo se kovnici u Mlecima staro crkveno srebro za 82 for.

U Nedjelju 29. okt. 1866 biskup je Ivan Zaffron ponovno posvetio crkvu uz ogromno sudjelovanje pueranstva. Josip Rossi palio je umjetničke vatre. Na vječnu uspomenu postavljen je na Gospinu oltaru natpis, koji donosimo na drugom mjestu. Tom prigodom kapela je bila fotografirana, a 38 reprodukcija izradio je Mezza iz Milana.

God. 1897 uklonjene su stare grobnice iz crkve i postavljen je novi pločnik sa troškom od 1750 forinta.

God. 1931 obnovljen je crkveni krov. Crkva je bojadisana ružičastom (kravavom bojom). Razne simbolične dekoracije učinio je Josip Podolski. Ukupni je trošak iznosio oko 100.000 Din.

II. Oltari. Inventar crkve. Moćnik.

Veliki oltar ima četiri stupna od šarenog mramora, od kojeg je i svetohranište. Odozgo je u sredini lik Spasitelja, sa strana likovi sv. Petra i Pavla te u lav (simboli evanđeliste sv. Luke i Marka). Visoko

nad arkadama nalože se likovi sv. Ivana Krst. i (valjda) sv. Kafe. Oba na podnožju nose natpis: Matheus Carmelius. Dakle Matej Karmelić ih je učinio. Uz sveto-hranište su dva mala ali umjetnička brončana lika sv. Petra i Pavla. Na antependiju stoji natpis: EX ELEEMOSYNIS PIORUM. Na ovom se oltaru nalazi čudotvorno Propelo između stakala. Na prednjoj strani vide se mnogobrojne kapljice krvi.

U timpanonu oltara postavljen je na uokvirenom platnu natpis: Altare privilegiatum quotidianum in perpetuum pro defunctis ex indulto ss. Pii IX. die XI februarii 1853. Originalna dozvola privilegovanog oltara za mrtve nalazi se u sakristiji napisana na pergameni.

God. 1865 sv. je Stolica dozvolila dolačkoj crkvi posebnu zavjetnu misu O predragocjenjenoj krvi.

Oltar Gospe Lurdske. Već g. 1456 spominje se u staroj crkvi — osim Gospinog — oltar sv. Mihovila, zaštitnika Šibenika. Tu je dapače g. 1603 isplaćeno majstoru Antunu Klišaninu (de clissa) 442 lire za novi oltar, koji je učinio. (Računi 1599-1633, sept. 1603). Ovaj je oltar bio kasnije prenesen u novu crkvu pod imenom Gospe. God. 1924 slika je njezina bila uklonjena i tu je izradena spilja i stavljen lik Gospe Lurdske i Bernardece pod nadzorom Amedeja Gilarda slikara. Potrošeno 6000 Din., koje su sakupile šib. gospode. U nišama strana postavljena su dva stara drvena krasna an-

dela (visine 70 cm). U antependiju ostao je i dalje natpis: HAEC ECCLESIA — QUAE ANTIQUITUS A SANCTA MARIA — POST SAECULO XV INEUNTE A SANCTA CRUCE — PROPTER MIRIFICAM IMAGINEM SANCTISSIMI CRUCIFIXI — AD HANC RIPAM MIRABILITER APPELLENTEM — NUNCUPATA — ANNO MDCVIII DE INTEGRO ITERUM AEDIFICATA FUIT — TRIA VERO SACELLA — MAGNIS SUMPTIBUS ADJUVANTE TOTO POPULO SIBENICENSI — ET PRAESERTIM HUIUS SUBURBII INSTANTE OPERI — PAROCHO ANTONIO FOSCO CANONICO — CUBICULARIO SS. D. N. PII PAPAE IX — ANNIS 1864. 1865. 1866 ADJUNCTA FUERUNT — AC BENEDICTIONE SOLEMNI — A R. MO D. D. JOANNE ZAFFRON EPISCOPO SIBENIC. — IV KALENDAS NOVEM. MDCCCLXVI — CUN INGENTI CONCURSU ET PLASU TOTIUS CIVITATIS HABITA.

Oltar sv. Šimuna i Jude. Beneficij s imenom tih apostola postoji od g. 1424, kad je ustanovljena dolačka župa. Svojom oporukom od 4 marta 1452 ostavio je svećenik Jakov Vukasović legat bratovštini sv. Marka s dužnošću, da na oltaru ovih apostola dade izgovorati svakim petkom misu za njegovu dušu. God. 1504 biskup potvrđuje bratovštini jus patronatus na ovaj oltar tim, da ona upravlja ostavštinom i bira kapelana. Napominjem, da je Šibenik negda slavio god

apostola jer je tada padala gedišnjica ulaza Mlečića u grad (g. 1412), kad je puk imao pravo da od gradskog kneza isprosi oslobođenje jednog utamničenog. God. 1929 uklonjena je stara slika, koja je prikazivala apostole s Gospom od 7 žalosti i postavljena je nova, prosta, sa simbolom sv. Duha.

Mali oltar iz velikoga podignut je g. 1866 na stojanju župnika Fosca. Na njemu je lijepa slika Gospe s Djetićem iz 16 vijeka. Format 65×55 cm.

Križni je put postavljen u crkvi g. 1858.

Pregledav sadanju imovinu crkve i dolski arhiv mogu dati nekoliko zanimivih podataka, osim onih koje sam naveo govoreći o oltarima. God. 1455 spominje se srebro Propelo bratimske zastave, koje s druge strane ima sv. Marks, Ivana i Gospu. Tada je na zastavi bio naslikan sv. Marko a s druge strane Krist bićevan (*cum flagellatis*). — G. 1679 kupljena je velika srebrena svjetiljka za 500 lira od Josipa Fiorinija u Mlecima. I danas postoji. — G. 1686 nabavljena su tri para srebrnih kandelira za 4066 lira od Josipa Ant. Bottinijsa. Sačuvani su do danas i na njima je naznačena godina. — U inventaru od g. 1746 spominju se ona dva srebrena anđela, koja se i danas nalaze na velikom oltaru, zatim bratska matrikula („in illirico, due corali uno in latin et l' altro in gotico), koral latinski i hrvatski, Gospina grčka slika,

koju je darovala neka dominikanka trećoretkinja, slika s natpisom o čudu sv. Propela i druga takova na koži s hrvatskim natpisom (un quadro in carta pecata scritto in gotico, što danas ne postoji), te 4 pozlaćena lika. — G. 1787 nabavljena je nova zastava bratima, jer je stara bila istrošena. Tom prigodom nabavljen je i novi srebreni križ za kopije zastave. — Postoje dvije srebrenе svjetiljke s natpisom: „Od lemosina bogogliubnih karstianov procuratorom Markom Vidiviciem i Giorgiom Zivkoviciem 1700.“ — Crkva ima 8 srebrnih kadelira, na kojima je urezano: Fatti da limosinieri e devoti 1766. — Postoji šest manjih sreb. svjetiljka za ulje i četiri velika svjećnjaka (stанице). — G. 1911 nabavljena su četiri sreb. kandelira za 500 kruna

God. 1737 odlučili su bratimi, da nabave orgulje poput onih u sv. Dominika, ali su prisjele tek. g. 1776. Te godine viječali su, koga će izabrati za pjevače i koga za orguljaša. Tada je Don Anti Scandagliju orguljašu odredjena plata od šest cekina godišnjih, a njega je naslijedio u g. 1779 Vjekoslav Gilardi.

Moćnik. Iza maloga oltara u svetištu u zadnjoj niši nalaze se danas sv. moći, o kojima nemamo više potvrda za autentičnost. 1. Mećnik od pozlaćenog srebra i stakla, u kojem dva anđeličića drže zdjelice

za Krv, baš onom koja je procurila g. 1483. Krv je suha ali žive boje, a to nam potvrđuje čudotvorno proliće pred 450 godina. — 2. Trn sa krune Isusove, donesen iz Rima. — 3. Čestice od pravog Križa Isusova. — 4. Čestice Nevine dječice iz Betlehema. — 5. Čest od kosti sv. Andrije, sv. Marka i Filipa apostola. — 6. Čest kosti od sv. Ksista pape mučenika i od sv. Blaža.

III. Čudotvorno Propelo.

Narodna predaja. Između slapa Krke i Skradina, na mjestu koje se zove Crljenica, na lijevo od toka rijeke, stajalo je sv. Propelo, koje je danas u dolačkoj crkvi. Kaže se, da je negdje od g. 1402 do 1421 doplivalo na nekoj gredi, od koje se djelovi i danas čuvaju u crkvi. Ribari su uzeli Propelo i donijeli u kuću braće Šestanovića. Ovi su imali gluhonijemu sestrinu, koja je dolaskom Propela odmah ozdravila. Radu ovog dogadjaja htjelo se je Propelo prenijeti u stolnu crkvu, ali kad je procesija došla do Mostića kod samostana sv. Kate, gdje su živjele benediktinke, nastala je oluja i diglo se more, pa se ona morala vratiti. Tada se Propelo prenijelo u dolačku Gospinu crkvu, gdje se čuvalo na oltaru sv. Mihovila. Biskup Fosco raspitivao je, što je bilo od čavala, koja su ostala na križu u Crljenici. Doznao je, da su bili

na njemu nekako sve do g. 1790. Tada su ih braća Petar i Juraj Pešković htjeli doma odnijeti. Ali kad su ih vadili, pali su dva u vodu. To ih u duši zaboljelo, te u treći čavao nisu takli.

Prvo krvoproljeće Propela. Dneva 26 ožujka 1483 na Veliki četvrtak, dok su se u stolnoj crkvi pjevale Tužaljke, Propelo se u Docu krvavo oznojilo. O tome čudu dao je 1 marta 1485 svjedočanstvo Juraj Šižgorić, vikar otsutnog biskupa Luke Tolentića, koji je u diplomatskoj službi obilazio razne dvorce odličnjaka. Taj važan dokumenat vidio je vikar splitskog nadbiskupa 19 dec. 1528 (F. D. 1885, 21), a objelodanio ga Farlati u znamenitom djelu *Hymricum sacrum*, sv. IV, 472. Nalazi se takodjer u prepisu u dolač. arhivu, (Testamanti I. 45) Prevodimo ga s latinskog i donosimo u našem jeziku:

Juraj Šižgorić, doktor crkvenoga prava, kanonik i u duhovnim i vremenitim dobrima opći vikar prepoštovanog u Kristu oca i g. g. Luke plemića Tolentića, po Božjoj milosti i sv. Stolice predostojnjog šibenskog biskupa, svima i pojedinima krčanima, koji budu ovo pismo gledali (šaljem) pozdrav u Gospodinu i (želim) vječnu sreću. Sjaj Očeve slave, koji preko čudesa osvjetljuje svijet svojom neizmjernom jasnošću, osobito tada prati naklonosću pobožne želje vjernika, koje proizlaze iz istog Njegovog milosrdnog veličanstva,

kad njihovu poželjnost potpomogu spominjanjem Muke Kristove i njegovih zasluga. Želim dakle da potaknem pobožnost vjernika objaviti čudesnu stvar, koja se dogodila dopuštenjem Boga, u crkvi sv. Marije u predgrađu Šibenika, gdje postoji vrlo pobožna bratovština skupljena pod naslovom sv. Marka evanđeliste, čiju sliku nose u podobi Propetoga u procesiji i u grudima, godine spasenja 1483 na 27 marta, kad je bila Večera Gospodinova, dok je uvečer svećenstvo i narod sudjelovalo Tužaljkama u stolnoj crkvi. Bilo je to ovako. Mnogi su došli i sa suzama govoriti, da se Propelo u navedenoj crkvi bl. Gospe znoji krvavim znojem. Kad je to čulo svećensivo i šibenski narod, s uzdisajem i velikim pobožnim zaščuđenjem potrkaše k onoj crkvi. Tamo prispije i odlični gospodin Petar plemić Kanal, šibenski knez i njegov sin Andeo sa velikim mnoštvom plemića i osobno ja vikar navedenog sa nekojim od kaptola i svećenstvom. Tu je bio nazočan časni gospodin Ivan Dorscija, kapelan navedene crkve i bratovštine. U njegovoj sam prisutnosti uzeo ono Propelo i vidio na glavi, na desnoj ruci i na nogama neki krvav pot, ne zaista po kakvoj obmami ni po prevari nego iscuren po Božjem dopuštenju, premda je bilo mnogih, koji su pri toj očevidnosti ostali ludi i spora srca da vjeruju. Ja što znam govorim i što sam video svjedočim, što sam kasnije po

svom iskustvu pobožnom shvatio i što sam po priznanju mnogih spoznao, da je naime ono slavno Propelo i prilična našega Spasitelja nešto čudotorno učinilo radi svojih pobožnih sluga.“ Nadalje vikar J. Šižgorić udovoljuje pobožnoj želji Mihovila Kraetića pok. Nikole iz Docu, koji za života i iza smrti hoće, da se na njegov trošak drži večernja uoči 27 marta i taj dan pjevana misa. Još prema svojoj moći dozvoljuje vikar oprost od 40 dana svima, koji prime svete sakramente i prisustvuju večernji ili misi onoga dana ili u druge dane, kad se služba božja prenese. Ovu je odluku zapisao svećenik Luka Maksano kančelir bisk. kurije, u prisutnosti Mihovila Radikosića kanonika, Jurja Vodarevića i Mihovila Draganića obojice potkanonika. Vikar je stavio svoj veliki pečat. — Taj je dokumentat 15 aprila 1690 objelodanio šiben. biskup Ivan D. Kaledari i potvrdio isti oprost.

IV. Nekoja čudesna ozdravljenja.

Procesi o čudesnim ozdravljenima po sv. Propelu uklaze se zabilježeni u bisk. kuriji (knjiga 52, listovi 176—193). Procesi su se vodili od 20 juna 1605 do 15 marta 1606. Prepisi ovih procesa zabilježeni su u doč. arhivu (u knj. Testamenti etc. l. 176—193). Dneva 20 juna 1605 prikazao se biskupu Vicku Arrigonu

Matiј Tomašević¹⁾), dolački župnik i manzionar stolne crkve, sa prokuratorom bratovštine sv. Marka i pismeno tražio, da se povede kanonski proces za četiri čudesna ozdravljenja. Biskup je povjerio ispitivanje Ivanu Zoriću, svom općem vikaru. Ovaj je ozbiljno i pod zakletvom ispitivao svjedoke. Na koncu je biskup poslao u Rim prepis istrage, ali se ne zna, da li došao kakav odgovor. Prema ovoj istragi navodimo pojedinca ozdravljenja.

1. U Docu je živjela Jela Šimunićeva udova Mate Barića. Bila je puka sirota i prosjakuja. Gojila je pobožnost prema Propelu u svojoj župskoj crkvi. God. 1597 počela je čutjeti bol u nogama, koje su joj otekle. U četiri su joj se godine žile tako stegle, da se je jedva plazuti mogla matici. Tako bi se dovukla do crkve sv. Križa i pred njezinim vratima prosila milostinju. To je činila osobito petkom, kad su mnogi vjernici polazili na poklon sv. Propelu. Svećenici su je s oltara preporučali naroda. Potpomagao je osobito

¹⁾ Dr. P. Kolendić (Juraj Baraković i nj. poznanci u Šib. u Prvom izvještaju r. gimn. u Šib. 1914.) kaže, da je M. Tomašević bio g. 1611 kapelanom u crkvi sv. Spasa plemičkih benediktinki, da je g. 1592 do 1602 bio župnikom u Primoštenu, da mu je zadar plemić Jeronim Detrico g. 1615 ostavio 20 knjiga (koji je kao pustinjač umro u pećini sv. Antuna opata u Šiben. Konatu). Juraj Baraković hvali stihove M. Tomaševića i želi ih da postane biskupom, jer je to zaslужio. M. T. je umro u septembru 1646.

Lovro Jakobi, trgovac rodom iz Mletaka, koji je bio predsjednik Bratovštine Milosrđa. Šimun Ivićić liječnik, koji je kao drugi vjernici pohađao crkvu svakog petka, hotio je razvidjeti Jelinu bolest. Našao je, da su joj obje noge nadute i s čirima. Uvjerio se, da joj nema liječka, a mazanje nogu malo bi je pomoglo. On je nestojaо, da joj Ivan Akva dade neku pomast. Koliko je Jela većma trpjela, toliko se više pouzдалa u Boga. Bolovala je već osam godina i bila prisiljena da leži u postelji. Poslije 46 dana ležanja u ponuci oko uskrsnih blagdana g. 1605 čuje, da je netko zove po imenu: Jelo, Jelo! Kad se odazvala, opet čuje: Nemoj sumnjati, vjeruj u me, kako si počela. Kad je upitala, ko joj govori, dobije odgovor, da je to onaj isti Spasitelj, čije se Propelo nalazi u dolačkoj crkvi. Bolesnica odluči, da je prenesu u crkvu i tu ostane 46 dana, baš onoliko koliko je u kući ležala. Kad su je prenijeli, bilo joj je odmah lakše, ali je ozdravila potpuno tek na koncu onih dana. Jela je predložila za svjedoke liječnika Š. Ivićića, trgovca Jakobija, Antica Radinovića, Mihovila Galoznića, Marka Lumbardića i druge. Bio je ispitani pod zakletvom Jakobi i liječnik. Ivićić je rekao, da je Jela ozdravila „pravim čudom Gospoda“.

2. God. 1595 Jela žena Šimuna Ljubina iz Tri-bounja kod Vodica zadala je tri teška udarca nožem

Jakovu Špartarinu Pavlovu rodom iz Žirja. Sutradan su doveli ranjenika brodom u Šibenik k obitelji Lovriva, kod koje je Jakov služio. Liječio ga Santo Barbietto i općinski kirurg Šimun Ivičić. Šimun je konstatovao, da je rana u boku ozledjela hrpenjaču i nije moguće, da bolesnik potpuno ozdravi. Poslije 46 dana liječenja Jakov se povrati u Tribunj, a malo kasnije ode u Žirje, jer nije htio živjeti na teret gospodara. No rana mu se pogorša, pa je morao uzeti štake i njihovom pomoći hodati. Poslije sedam godina vrstii se onako bolestau u Šibenik, gdje je za ljubav Božju prosio milostinju. Na konak ga je primao Ivan Sutina mesar u svoje skladište koža u ulici Bened. Tu je blizu stanovala Margarita Tomičić, koja je bila sama siromašica, ali je sakatome spremala večeru od onoga što bi preko dana skupio. Za godinu i po Jakovu se poveća bol. U maju g. 1605 dodje mu sretna misao, da se zavjetuje Propetu u Docu, da će naime postiti tri petka i pohoditi crkvu. Bio je tako slab, da je tek za šest sati mogao doći do crkve, a zdrav bi čovjek prevelio taj put u desetak časa. Ondje sjedići na kamenici za ulje molio je i gledao na Propelo. Sad očuti, kao da se bolest svlači s njega i pri tome se sav oznoji. Bijaše zdrav i ispravi se na noge. Sa suzama slavljaše Boga i pred svima zahvaljuvaše mu za njegovu dobrotu. Još je bio nešto slab, te je za sedmicu

služio štakama dolezaći k crkvi svaki dan. Ali kad je bilo na osminu, baci štake hodajući posve dobro. Ovo je čudo potvrdio zakletvom Ivan Sutina i Šimun Ivičić liječnik priznajući, da je to čudo od Boga.

3. *Toma Vojnović* šiben. građanin g. 1602 oboli od groznice, s kojom su se povezale druge bolesti, tako da se cijelu godinu nije mogao dignuti iz postelje. Bolest krene u noge, na kojima liječnik nije mogao poznati nikakvih znakova i mislio je, da su mu noge uhvatili preveliki led. Naredio je, da mu se mažu, ali više nije dolazio. Sad su ga liječile neke žene iz puka za šest mjeseci. Mislike su, da ga je nešto „snašlo“. Sve mu je to slabo pomoglo, jer je bolesnik tek pomoći štapa i držeti se rukom zida mogao nčiniti nekoliko koraka po sobi. Sam Vojnović prioprijeda, kad je bio na zapisniku, da je u noći u petak na blagdan Trojice g. 1605 video u snu čudotvorno Propelo iz Docu. Tada se očitio ponukanim, da se zavjetuje. Obećao je, da će dati odslužiti sv. misu i pohoditi crkvu. Kad je svanulo, pozove svoga rođaka popa Tomu Kapuana, kojemu sve isprioprijedi. Vojnović jedva jedvice, štapom i tuđom pomoći dode k crkvi. Klečući i počivajući na jastuku slušao je pobožno sv. misu, a pri tome nije čutio nikakvu bol. Poslije mise bez muke se osovi na noge. Čitio se oslabljen ali zdrav. Dozove svećenike Kapuana i M. Tomaševića.

Plaćući im je govorio o milosrdju Božjem, koje se je nad njim izlilo. Osobito je dugo razgovarao sa D. Matijom Tomaševićem, koji je od ganača također suzronio. I svim drugim koji su došli onoga petka u crkvu, Vojnović je priopovjedao o svome ozdravljenju. Ostao je kod crkve cio dan zahvaljujući Isusu, a navečer se uspravan i veseo vratio kući pokazujući svakome štap, kojim se prije služio. Bolest mu se nije nikad više povratila. Vojnović je predložio za svjedoke Jelu Vicić udovu Martina i njezinu kćer Stanu, ženu Audrije Dobrnića, koje su po zakletvom potvrdile čudo kao i župnik Tomašević.

4. God. 1605 dogodilo se još i ovo čudo. *Toma Rutošević* nazvan Hubnić iz Šibenika radio je na solinama u Zablaću. God. 1602 oboli pri radnji. Trpio je hidropiziju i redovito je ležao u postelji. Liječnik i kirurg davali su mu ljekove za ublaženje boli, ali su ga kao neizlječiva zapustili. Jadnik našao utjehe jedino u vjeri. Zavjetuje se, da će dati otpjevati misu i prisustvovati joj, ako ikako bude mogao. U juna 1605 pjevala se ta misa, ali bolesnik nije mogao prisustvovati. Sad je bolesniku bilo lakše, a u martu 1606 rekao mu je kirurg Šimun Ivičić, da može raditi na solinama kao najzdraviji. Isti je Ivičić svjedočio, da ga je samo Bog mogao ozdraviti.

— 22 —

Sigurno je bilo i drugih čudesa i vanrednih milosti od Propela u Docu, ali ih nam nije nitko zapisao.

V. Drugo krvoproljeće Propela:

Biskup je Fosco osobito proučio ovo drago proljeće krvi, tražio spise i pitač očevice. Evo kako je to bilo. Na 2 maja 1812, u subotu pred blagdan Nešašća Križa, pjevali su u dolačkoj crkvi večernju svećenicu Toma Kinkela, upravitelj dol. župe, kanonici Marko Miočević i Frane Kinkela te Dominik Mileta, manzionar stolne crkve. Tom su prigodom opazili na staklu pred Propelom kapljku krvi, koja se prije nije nikada vidjela. Poslije večernje Šimun Bujas p. Mate upravnik crkve izjavlja svećenicima, da je mrlju krvi opazio već 26 aprila. Narod nije još bio na ovo upozoren. U nedjelju 10 maja župnik Kinkela i don Vicko Prčić popešće se do Propela, te opaze mnogo drugih sitnih kaplica krvi. Pozovu također D. Josipa Jurauvića, koji je obično govorio misu u dol. crkvici Tijelova, i ovaj potvrdi, da je tu nešto osobita. Župnik prijava sve kapitularnom vikaru Anti M. Dobroviću, da se službeno stvar izvidi. Ovim je događajem narod bio sasvim oduševljen. Billi su ispitani svjedoci kanonici Miočević i Frane Kinkela, Šime Bujas i Frane Vidović, koji su rekli, da su vidjeli mrlje krvi, a D.

— 23 —

Domink Milet je izjavio, da ih zbog tamnog sukna u niši nije mogao opaziti. D. J. Juranić je priznao da je bio dvije mrlje na staklu, a prije četiri godine, kad ga je čistio, nije ih bio. Sad se uputi u crkvu D. Vjekoslav Visiani, pomoćnik kapit. vikara, u društvo Šiben. načelnika Divnića Mihetića. Visiani je dao pismeno izvješće vikaru, o onom što je bio on i moglo drugi, 10 maja iste godine. (Dokument donosi Fosco u navedenoj knjižici str. 48—50). Sutradan na 11 maja odo osobno u crkvu kapit. vikar sa D. Vj. Visianem, kanonikom Ivanom Bulatom, kaćeljom D. Julijem Vidovićem, a za njima dodoče Jakov Divnić Mihetić gradski načelnik, Andrija J. Zaunoni komandant mesta, Nikola Mistura sudac mira i druge osobe. Mnogo svećenika i naroda čekalo ih u hramu. Narod je radi mira bio uklonjen iz crkve. Drvodjelac Vicka Spero teškom mukom ukloni četiri šarafa s okvira gdje je Propelo, jer se nije otvarao od god. 1718. Svećenici su skinuli Propelo i postavili na pripravljeni sto nasred crkve. Opazili su jednu kapljku krv, koja je četiri prsta curila po staklu i ostavila trag svjetle, svježe i rumene boje. Druga je veća kapljica docurila do dna stakla ostavljajući kao prva ružičasti svjetli trag. Još su na staklu izbrojili 57 sitnih kapljica krvi, koje se *l danas vidi*. Zatim su pregledali Propelo sa liječnikom Dr. Sebastianom Frarijem i kirurgom Petrom Rosom, koji

su znanstveno svjedočili, da je krv na Propelu od 20 dana. Istoga je dana Dr Frari dao Vikaru Dobroviću posvjedočenju, koje se danas nalazi u arhivu biskupije i čiju je autentičnost potvrdila Šiben. općina 20 maja 1853. (Fosco ga donosi u nav. knjižici, str. 54—58, a prepis ima također dol. arhiv u kaj. Testamenti, l. 125.) Radi šire publike donosimo u našem jeziku ovo znanstveno posvjedočenje: „Ja potpisani fizik i kirurg Šiben. općine, koji u njoj boravim, svjedočim da mi je bilo naređeno od starije vlasti, da podem u Dolac u crkvu sv. Marka (Križa) sa svrhom, da izvidim vanredni događaj, koji je pokazao časni lik presv. Propela, a taj je u niši velikog oltara iste crkve i bilježim ovo.

Precasnom monsignoru općem kapitulurnom vikaru. U posluh časnog poziva Vašeg prepoštovanog Gospodstva kao i gospodina načelnika ove općine, vojnog mjesnog komandanta, suca mira ovog kotara, a da udovoljim u isto vrijeme želji mnogih svećenika i svjetovnih osoba, koje su sa dandanas sakupile u župskoj crkvi sv. Marka, u sv. Križu u Docu, pošao sam u društvo kirurga u tu crkvu. Iza najpomnijivijeg ispitivanja opazio sam ovo: 1. Čelo je časnog lika na raznim mjestima mjestima obliejeno ružičastom krvlju, osobito oko lijeve slijepočice. — 2. Jedna druga kapljica zgusnuta je u natarnjem ugлу lijevoga oka. — 3. Desna je strana potbratka oštećena svježom krvlju, a

lijeva krutom tamnom krviju. — 4. Pod desnim pazuhom, krv je žive boje, a pod lijevim neki krvavi pot kao tekući. — 5. Trag svježe krvi opaža se niz vanjski zavoj desne ruke. — 6. Napokon je s desne strane rebare, blizu položaja gdje je na liku ranu, krv crvene žive boje.

Još sam opazio s unutarnje strane stakla, koje zatvara skrinju, gdje je časni lik, raznu poprskanu krv u stuhom stanju. Pošto sam sve dobro razvidio, ne mogu navesti drugi uzrok ove tako uzbudljive pojave, nego priznajem, da je to čudo neizmjerne Božje moći. Sto sam iznio, potvrđujem zakletvom. — Šibenik 11 maja 1812. Sebastijan Frari lječnik fizik potvrđujem svojom rukom.*

Razne kaplje krvi na Propelu i danas se vide, osobito uz ranu kod rebara.

Iza kako su se Frari i drugi osvjedočili o čudu Propela, svi su Boga hvalili moleći ga, da od svijeta ukloni kazne. Kapitularni vikar po želji naroda i svestra naředi, da se 5, 6 i 7 juna obavlja posebna pobožnost. Isposlovao je i potpuni oprost. Narod je oduševljen molio pred Propelom.

Ali se francuska uprava, koja je bila tada u Šibeniku, pobjala pobune naroda. Bisk. kurija, općina pa i žandarmerija uvjeravale su političku vlast, da se ne radi o nikakvoj pobuni. (Tu korespondenciju do-

nesi Fosco u nav. knjižici, str. 60—72, ali nije od važnosti.) Ipak je francuska vlada uapsila kapit. vikara Antu M. Dobrovita i župnika Kinkelu, te ih odvela u Zadar i na Rijeku, gdje je vikar pušten na slobodu, a Kinkela odveden preko Italije u Francusku. No bio je svagdje lijepo primljen te 26 juna 1814 pušten na slobodu. (Otprije se u žup. dol. arhivu nalazio dnevnik Kinkele, koji je opisao svoje progonstvo, a koji je objetodanio Fosco.¹⁾)

VI. Proslave i pobožnosti u dolačkoj crkvi.

Dolačani su odavna nosili svoje čudotvorno Propelo u procesiji.²⁾

Kad su se Turci g. 1538 približavali Šibeniku, narod se na trgu stolne crkve kleo na Propelo, da će se do smrti boriti protiv nekrsta. (Theimer, Vetera monumenta Slav. mer. II, 55.) Vjerojatno je to bilo za vrijeme vanredne procesije pred dolačkim Propelom.

¹⁾ F. F. g. 1892. br. 8, 10, 11, 12 i g. 1893 br. 1.)

²⁾ Crucifixus per confraternitatem in processionibus deferri solitus guttis sanguinis sudayerat. Iz odluke splitskog nadbiskupa 19 nov. 1528, v. nav. knj. Testamenti I. 68.

Osobita je bila proslava čudotvornog Propela,
kad se je iz stare Gospine crkve prenijelo u novu sv.
Križa; 7 marta 1621.¹⁾

God. 1728 biskup Karlo A. Donadoni pohodio
je crkvu sv. Križa, osvjedočio se o autentičnosti ču-
dotverne kve prolivenе g. 1483, o moćima sv. Trna,
drveta Križa i djelovima kostiju sv. Filipa i Jakova
apostola. Ujedno je naredio, da se drži trodnevnička
sv. moći od Krvi, koju je on sam nosio u procesiji
po gradu uz sviljevanje naroda, svećenstva i vlasti.
(F. D. 1892, 35).

God. 1883 padala je 400 godišnjica prvog pro-
ličja krvi sa Propela i na 27 marta bila je proslava za

¹⁾ O tome nalazim u knjizi bratimskih računa g. 1599—1633, l. 298 ovu zanimljivu bilješku: „Laus Deo 1621 adi 7 marzo. Fu con solle processione general in giorno veramente di domenaga levato dalla nostra scolla il Crocefisso miracoloso del Borgo de mar et portato per tutta la città et poi trasportato nella chiesa nostra fabrichata et dedicata a tal effetto dalla venerabile confraternità et scolla di san Marcho et fu posto et choloçato nel altar grande sopra il tabernacolo dove sta il santiss. Sacramento, dove sta serato in un armaro tutto fudrato di veludo rosso con la sua portela che si serve per aprir e serar ogni venere et altri giorni solemi, la chiave del d.o armare sta in mano dellli nostri gludeci. — Io Andrea Barison ho fatto questa memoria acciò si possa in ogni tempo sapere et bisognando anche servirsene et ciò scissi come scrivan di d.a confraternità 1 anno 1634 alli 25 feb.o che trovar di nota di essa traslaçion sopra un messal uechio che malam.te si cognosceva. -Andrea Barison scrivan.“

eo grab. Pročelja kuća i ulice Deca bile su okitene sagovima, zelenjem, cvijećem i slavolucima. Na kućama se vidjele slike propela u bojama. Mnoštvo naroda, svećenstvo i glazba pratila je biskupa Fosca od stana do crkve. Tu ga je dočekalo predstavništvo općine. Biskup je pjevao misu i držao prigodno slovo. To tom je dijelio sv. krizmu i obavio pastirski pohod. Popodne je držao blagoslov sa Presvetim. Navečer je Dolac bio rasvijetljen. Narod je cio dan pohodao crkvu, molio i ljubio sv. moći Krvi. (F. D. 1885, 34)

Navodimo posebne svetkovine i običaje dočake crkve. Drevni je običaj, da se javno izlaže čudotvorna Krv u vrijeme kužnih bolesti, potresa i drugih općih nevolja kao i radi ozdravljenja pojedinaca od teških bolesti. Redovito se izlaže Krv u korizmene ponедjeljke kad je blagoslov, u marčane petke, u vrijeme mise za pokojne bratime sv. Marka, na Božić, Mlado Ljeto, na 27 marta, uskršnji ponedjeljak, na dan Našašća sv. Križa (4 svibnja), na Uzvišenje sv. Križa (14 rujna) i u Nedjelju iza 1 srpnja t. j. iza Goda neproc. Krvi.

Po statom običaju pjevaju se mise 26 ožujka (izlaže se Trn), 27 ožujka (pjevaju se „lekcije“, biskup prisustvuje misi i drži blagoslov), na sv. Marka 25 travnja, na sv. Filipa i Jakova 1 svibnja, na Našašće Križa 3 svibnja, (lekcije i blagoslov), na Uzvišenje sv. Križa 14 rujna, sv. Mirovila zaštitnika Šibenika,

sakristanice, da rede crkvu i njeguju bolesne bratime.¹⁾
Čini se, da je bila posljednja sakristanica dominikanka
Danica Erceg g. 1815. (Zapisnici 1780—1817.)

G. 1455 bio je upisan u bratime Ambroz Mihelčić plemić, „artium doctor“, koji je sa sinom Radoslavom dao sagraditi crkvu sv. Barbare. — 1620 primljen je za bratima Martin Kolunić Rota, „nsjglasovitiji Jugoslavenski bakrorezac“, te šibenski dobrotvor Lovro Tetta, koji je mnogo radio za podignuće samostana sv. Luce. Iste godine primljen je umjetnik Antun Nogulović a 1682 biskup Ivan Dom. Kaledari.

A. J. Forco (F. D. 1885, 17 i g. 1892, 28) donio je početak stare matrikule, ali oba puta s više pogrešaka. Stoga temo ga donijeti najprije u talijanskom jeziku pa u sistrohrvatskom.

In nome de Dio padre e de fiol et del Spirito santo e dela intemerata vergine madona santa Maria dulcissima sra madre a del beatissimo Archangelo miser san Michel protetor nostro e del gloriosissimo

¹⁾ Adi 2 novembre 1631. D. Marg.ta pizochara del ordine di san Domenego veune far nostra sorela con oblico da andare visitar li nostri fratelli quali sarano amalati essendo pero ausiada dalli nostri officiali, per il suo introito lire tre, cosi contentati tutti quelli fratelli che siesi trovarono alla congregazione, fu detta pizochara liberata da ogni altro oblico. Iz upisa bratima od g. 1605 do 1694.

nangelista miser san Marco guernador defensor e benefactor e de tutta la chorte celestial. Amen. Noi frataia ouer schola de san Marco de Sibenico principiada secondo dixe la nostra antiga mariegola notada nel mille trecento setanta adi vinticinque del zener. Al prexente reduta in la gesia de santa Maria de Bargo in Sibenico de mille quadraxento quarantaoto adi sedese de April Dio dante et el gloriosissimo miser san Marco cum proponimento deliberati seino unanimiter seruir spiritualmente iusta nostra possibilita gloriosissimo uangelista miser san Marco modo habitu et in segua de quella famosissima schola in quella illustrissima et ornatissima cita de Venetia. la qual schoia congli sui raçi spendidi et excelente fama tuta munda e iluminata et de li soi ornatissimi ordini adornata et de la lor inmensa devucion inspiranda de la qual devacion anni tuti ante diti frateli spiritual abundantur inspirati in questa presente Mariegola deliberamo suplier a tutti manchamenti da ordini de la nostra antiga Mariegola semper intercedente et spirito santo suplices ala ignorancia nostra a tutto quelo fura de bisogno che sia a lande e gloria del omnipotente Dio e del gloriosissimo uangelista miser san Marco e tutti li santi e le sante del paradiso, honor triunfo amplification de la nostra serenissima et excellentissima ducal Signoria de Venesia, utile e bon stato de tutta l'universita de

Sibenico e saluacion de le anime nostre e de tutol populo baiçato. La qual Mariogola presente fo començada a regular nel millesimo sopra scrito esendo procuradori de la nostra schola Zuanne duorrich e Allegro tiboradovich cum altri sui compagni officiali pronunciada e finida questo presente di, in tempo del Reverendissimo padre miser Zorci sisgorich per la sede Apostolica dignissimo ueste vescovo de Sibenico, et in el tempo del Reçimento del spetabil e generoso homo miser Christofolo marcello per la prefata illustrissima duchal Signoria de Venecia et per omnia remagnando a corecion del Reverendissimo padre miser vescovo in spiritual e de Magnifico miser lo Conte de Sibenico in temporal a çoncer e a minuir, secundo chome sara per i prefati dito ouer chomandato.“

Postoji druga hrvatska „Matricula sue bratye s. krixa cd Doça“, sa 50 kapitula, koja je prijevod prve. Spominje se g. 1746 u inventaru (una mariogola di carta real in illirico). Na prvom dijelu korica iznutra stoji napisano: „Ho ricevuto io sottoscritto da Nicolo Se- stan giudice della scuola di s. Marco per la fattura, del presente libro lire tre e s. 18. Io Franc.o Altej libraro“. Datum nema. Početak je:

„V Ime Otča i Sina i Duha Svetoga i od Sveti
Pričiste Divice Marie prislakte suoye Mayke i od Pri-
blazengova Suetoga Michouilla Archangela confaluna i

od Prislavnoga Vangeliste Suetoga Marka vladavča obraniteglia i dobročiniteglia nassegia i od sue Darzave nebeske. Amen. Vam bratyo postouana cd suetoga Marka u Sibeniku početak. Kako govori Matrikulā stara zamirena godysch tissuchia tristo sedamdeset ne duadeset i pet genara a sada prisausi u crijuu suete Marie od Doça u Sibeniku godysch tissucha cettaresto i ossam na sesnadeš aprila Bogom dano prislaunim suetim Marcom s razlogom odlučismo skuppa sluziti dubonuo kako nassa mech donossi prislaunova suetoga Marka s razlogom i pomnom kako zapouida i učće ona glasovita bratchia u onnomu uelle prisutlom gradu od Mletak, ke schulle zbor sucymi srači ussuit proslitglen yest i suomini razlozi yest nareyen i od neisimirne devoçioni nadahauti, od ke deupcioni, uam pria rečenim braye duborno obilatto nadahnuti u ovoy istoy matriculi odlučuyemo ispuniti sua pomankanya zakotou od nasse stare matrikule ussda napomoch sažinati Duga suetoga da ispunisusko nasse pomankanye na sua onna chcya su od potrbe da budu na slanu i bualu suemogni- chiuga Boga, prislaunova suetoga Marka Vangeliste i suib suetih i suetić od ray, poslenye uesselye i napugnenye od nasse prisutile gospode Mletiske, korist i dobro stanye od snega puka sibenschoga i na spassenyje duus nassih i suega puka karschianskoga, koya

matricula isto bi poceta uladati godisch zgora rečenih buduchi prokaraturi alli sudci Giuan Duorich i Vesseliach Tiboradovich suoymi drazimi officiali alli ga-stoldi proglašena i dospiena do danasguega due, u urime uelle posto anoga Otca Gospodina Giurgia Sisgoricha po sidalischiu Apostolskom dostoyni biskup alli pastir Sibenschi, u urime uladanya dostoynoga dobrega člouika Gospodina Karstofala Marcella po zgara rečenog i uelle prisuifloy gospodi mletaskoy postouani knez i uoyuoda Sibenki i gnie-goue darzaue uasda u suih i po suih staugliayuchi na deschreciun od uelle postouanoga otca gospodina biskupa u stuarib duhovnih i uelle dostoynoga gospodina chneza od Sibenika u stuarib suitounih nadodati i uzmaknuti onako kako od zgora rečenih naredieno i zapovidano bude."

U matrikuli nama upisanih bratima.

God. 1862 ustanovljena je *Udruga presv. Krv.* Njezini članovi mogu dobiti potpuni oprost na 27 marta. Za nju je biskup Fosco napisao hrv. knjižicu „Krunica i druge molitve na proštenje neprocijenjene krvi našega Gospodina Isukrsta s nadometkom nove zbirke proštenja udijeljenih od privišekog Otca Pape Pia IX za bogoljubre upisane u Bratovštinu istoga

imena uzdignutu u crkvi svetoga Križa u varošu kraj mora u Šiberiku. Zadar. Tip. Bratje Battara 1864.“

Bratovšilna naše Gospe Lurdske ustanovljena je u Docu g. 1925 i pripojena je matici u Lurd.

VIII. Župa i župnici.

Prebiruci dolački arhiv našao sam zabilježene ruzne kapelane, plovane ili župnike te ih ovdje redom donosim s oznakom godina, kad su službovali. Nestalne godine nisu uzete u obzir.

God. 1420 spominje se pop Pribislav Plamerić. (Za nj i njegove naslijednike kupila je bratovština zemlju Polaćice, a 1423 nabavili su im zemlju Dabar.) — G. 1423 kapelan je Jakov sin Dabiše. G. 1424 izabraša su braća D. Martina Jugovića, a biskup ga je Bogdan Pulšić odlukom 1 okt. potvrdio kao prvog dolačkog župnika, jer je dotada Dolac pripadao gradskoj župi. — Juraj Budisavljević kapelan g. 1455. — Ivan Dotacija 1483. (Tad je bilo prvo krvoprolite Propela.) — Petar Makronej 1496—1505. — Neki Don Mario 1515—6. — Nikola Lukačić 1528—38. — Mihovio Furčić 1564. — Juraj Milović 1599—1602. — Matij Tomašević 1603—11. — Mihovio Bolislavić reč. Karkvas 1611. — Mihovio Kargatić 1611. (17. aug. iste godine bio je od nepoznatog ubilen.) — Bare Lisćarević 1621—28. — Šime Periš 1630. — Ante

Bajica 1632—3. — Ante Juranović 1633—38. — Petar Sutina 1640—43. — Ivan Katić 1651. — Ivan Ljubić 1653. — Ante Pedota 1657. — Fra Petar Bogetic 1659 s pomoćnikom fra Jakovom iz samostana sv. Lovre. — Fra Andrija Rezica ili Rezičić iz Kotara (glasoviti junak u borbi s Turcima) 1686—88 — Fra Petar Paropside iz Kotora (de Cothor) 1688—93. — Fra Bone Beloglav 1693—97. — Fra Andrija Rupčić 1699—1708 (uz pomoćnike fra Petra Paropsida i fra Andriju Rezicu 1704—8.) — Fra Filip Šurković 1709—20 (pomažu mu fra Jakov iz Jajca 1713—14, fra Ante Boša 1714, fra Vice Stuđić 1726, fra Jere Uničić sa fra Jerom Seletovićem 1717 i fra Ivan Anić). — Don Frane Prkić (Parchiich) 1720—41 (pomogao mu fra Ivan Anić, D. Nikola Miagostović 1738—42). — Andeo Trapileo 1741—46 (pomogao mu fra Gašpar Vinjalić-Vignal — 1632, poznati pisac važnog djela Compendio storico, koji se u rukopisu čuva na Vissovcu) — Ivan Klarić 1747. — Frane Miočević 1748. — Fra Bone Radnić 1748—52 (pomogao mu f. Gašpar Vinjalić 1749 i D. Ante Mera reč. Jadrov, Jadorov ili Giadorov). — Fra Andeo iz Mletaka učitelj teologije 1752—3. — D. Toma Giadorov 1753—83. — Šime Šižgorić 1783. — Franjevac Jere Gudelj učitelj bogoslovija 1783—5. (On je 3. aug. 1783 dao pismeno obećanje bratimima i priku, da će vjerno služiti Bogu

i narodu, — „memoriale in lingua illitica“.) — D. Ivan Prkić 1786—1811. — Toma Kinkela 1811—12. (Zamjenjivao ga D. Frane Prkić). — D. Frane Giadrov 1812—30. — God. 1830 postala je dolačka župa dekanatom, ali kad su se g. 1855 sve župe u gradskim židinama opet u jednu zdužile, Dolac je pripao gradskom dekanatu. Biskup Fosco isposlova je od pape Pija IX. 15 febr. 1877, da je župa u Docu, Tisome i Rogoznici podignuta na nadpopovsku (archipretara) i da njihovi župnici nose kanoničke znakove. (F. D. 1885, 54) — Dalje su bili dolački župnici ili upravitelji: Paško Mletački 1830—48, Šižgorić Regula 1848—57, A. Josip Fosco 1858—66, Julije Paljetak 1867—8, Ivan Karmonti 1869—90 (pomogao mu Grgo Ločika Marini 1874—90), isti Ločika 1890—1905. D. Niko Markov 1905—6, D. Vicko Skarpa 1906—13, D. Niko Plančić 1913—20 i D. Ante Sare 1921 do danas.

IX. Ostavštine.

Mnoge ostavštine crkvi sv. Marije ili bratovštini sv. Marka u Docu nalaze se upisane u knjizi Testamenti etc. u župskom arhivu. Ovdje navodimo i druge ostavštine, koje nisu u toj knjizi zapisane. Oporučitelji nisu uvijek direktno učinili zavještaj crkvi nego prek svoje redbine i drugih baštinika. Ovi nam zavještaji svjedoče, kako su se stari Šibenčani rádo žrtvovali za

čast i slavu Božju i crkvu svoju njegovu radi spasenja svoje duše.

God. 1379 Dobroslav plemić Krušvenčić p. Bogdana ostavlja sva sveja dobra u Šibeniku i okolici, ako umre bez potomaka, za poprav crkve sv. Marije u Docu.

1388 Vesela ud. Nikole Mertlića o. zemlje u Šrimi.

1410 Svila Namrić ud. Dragote o. zemlju i vrtao oltaru s. Mihovila u Gospinoj crkvi u Docu.

1422 Stancij Telimirić o. neke zemlje i novce za onoga, koji će na njegov trošak pohoditi Isusov Grob u Jeruzolimu a za spas duše oporučitelja. To je bilo izvršeno.

1443. Marna Božičević o. neke zemlje u Šrimi za oltar sv. Šimuna i Jude.

1452 pop Jakov Vukasović utemeljuje beneficij oltara sv. Šimuna i Jude.

1455 Ljuba ž. Ratka Škierbe o. 50 libara srebra.

1456 Rade Lunić o. kuću, vrtao i još neku zemlju.

1478 Margarita 4. Jurja Plenčića o. kuću na Gorici.

1478 Juraj Kvartanović o. nešto vina i 15 libara srebra.

1481 Cvijeta Vulinova o. polovicu imovine za misu sveke subote. Oporuku je učinila prije polaska na grob sv. Jakova u Sanjago u Španjolskoj.

1498 Petar Dvornič ribar o. neke zemlje i novce za sedmičnu misu.

1499 Don Juraj Svetčić iz Darline (selo su kasnije Turci raspršali) o. nešto zemlje i kuću za sedničnu sv. misu.

1505 Petar Oliverović o. vinograd bratovštini sv. Marka, da ona na Mrtv dan učini braći zakusku (collation) i dade dio siromassima. 1780 ta je zakuska prenesena u prvu nedjelju iza Mrtvog dana.

1505 Juraj Sritnić, župnik Murtera, o. kuću i zemlju za vječni universarij.

1513 Ilija Milović o. masline za vječno svijetlo Sakramantu.

1535 Šimon Karinčić iz Docu o. prihode za vječnu pjevanu misu i večernju 27 marta. To je učinio, kaže oporuka, što ga je „prilika sv. Križa u Docu izbavila od mnogih pogibelji i od turskog ropstva“.

1535 Kata Livaković dominikanka o. dio kuće.

1547 Mandalina ž. Gašpara Pendulića o. dvije grobnice u crkvi sv. Dominika na korist bratovštine sv. Marka.

1557 Mate Marušić, o. prihode za dva univerzarija.

- 1558 Kata Tisković o. neku zemlja.
- 1568 Jakov Grizica o. novac za vječni aniversarij.
- 1583 Marko Rakić o. zemlju za 5 vječnih misa.
- 1597 Ivan Ružević o. prihode za misu svake srijede i jedan godišnji aniversarij.
- 1598 Ivan Mužić, o. kuću za god. misu.
- 1599 Matei Mataić, o. dio kuće za misu na sv. Mateja.
- 1605 Nikola Ručić o. kuću za aniversarij na sv. Nikolu.
- 1611 Andrija Juković o. prihode za misu na dne sv. Andrije, Mibovila i Klare.
- 1613 Barica Plaković o. neke prihode.
- 1620 Jela Križančić o. malo dvorište.
- 1522 Jela ud. Andrije Mužića reč. Strizoevića o. kuću za aniversarij na 15 marta.
- 1623 Peter Tobolović o. zemlju za malu misu na sv. Petra.
- 1624 Margarita ud. Sirinić o. srebreni pištanji i prsten za kalež, a kuću za aniversarij na sv. Marku. Još je naredila baštinicima, da učine za crkvu sliku sv. Mibovila, Margarite i Kate i po mogućnost naprave novi oltar. Također ostavlja 200 libara za bratima koji nose toge u Šibeniku, da joj dodu sv. na pogreb.

- 1627 Nikola Mišić Acqua o. za 3 aniversarija i 2 male mise.
- 1628 Brata Prakutjić o. podrum za aniversarij sv. Vinku.
- 1629 Ivan Provasti o. zemlju za aniversarij na sv. Baru.
- 1629 Kate Zorić o. zemlju za aniversarij prvog dana korizme.
- 1629 Baran Crnoborov o. zemlju za aniversarij na sv. Baru.
- 1644 Krsto Bisaco o. prihode za 4 male mise.
- 1633 Marin de Parma o. sve što je pribavio od nekog Šeška u Docu.
- 1653 Lovro Tetta o. podrum i zemlje za pjev. misu na sv. Lovru pred Propelom, kojoj imaju prisustvovati bratimi, te o. još šest miss.
- 1647 Stjepan Saracen p. Ivana o. dio kuće za dva aniversarija ali samo kroz deset godina.
- 1684 Lija Milić o. dio kuće za dva aniversarija.
- 1684 Jere Kontarini o. dvije zemlje za 4 mise.
- 1698 neki Maričić o. dvije krave.
- 1853 Don Toma Kinkela o. kuću vrijednosti od 1230 forinta i zemlju u vrijednosti 198 for. za misu svaki petak, 3 božićne mise i aniversarij 16 okt.
- 1897 Joso Guberina o. 360 kruna u držav. obveznicama za mise.

1903 Ivan Županović o. 200 kruna za aniversarij.

1907 Ivan kan. Mazzoleni o. 600 kruna u držav.
obveznicama.

Postoje još neke ostavštice iz nepoznatih godina, radi kojih dolsčka crkva daje izgovoriti po jednu misu svake godine i to za supruge Prengli, Vicku Marčeliću, Ivana Kuševiću, Ivana Repcu, Klaru Prčić i Stjepana Zanibada.

X Krunica neprocjenjene Krvi Isusove.

V. Bože, na pomoć moju nastoj. — O. Gospodine, na pomoć moju priteci. — V. Slava Ocu i t. d.
— O. Kako bijaše i t. d.

Prvo otajstvo. Naš preljubezni Spasitelj najprije proli svoju neprocjenjenu Krv osmi daju poslije svoga rođenja, kad je bio obrezovan po Mojsijevu zakonu. Razmišljamći da je to Isus učinio za naknadu pravdi Božjoj zbog naših nerednosti, pokajmo se iskreno i obećajmo mu, da ćemo uz njegovu moguću milost unaprijed živjeti zaista čistim tijelom i duhom. Amen. (*Pet Očenaša i jedamput Slava Ocu*) V. Tebe dakle molimo, svojim slugama pomozi, koje si neprocjenjennom Krvlju otkupio.

Drugo otajstvo. Isus proli krv u Maslinskome vrtu i orosi naokolo zemlju. To učini zbog nebarnosti, kojima mu uzvraćaju ljudi. Ah, pokajmo se dakle, što

smo dosada tako nezahvalni bili za toliku neizmjerna dobroćinstva Gospodinova i odlučimo, da ćemo od sada bolje upotrebljavati njegove milosti i sveta nadahnuta. Amen. (*Pet Očenaša i Slava Ocu*) V. Tebe dakle molimo i t. d.

Treće otajstvo. Gospodin naš Isus proli svoja Krv, kada ga nemilo bičevahu, kada mu iz raspucane kože i tijela prodriješe na sve strane one neprocjenjene kaplje, koje je on poklonio vječnom Ocu kao odštetu za našu nestrpljivost imekoputnost. Zašto dakle ne suspagnemo svoju srđitost i sebeljublje? Nastojmo unaprijed, da u nevoljama budemo ustrpljivi, sami sebe prezirimo i u miru podnosimo nepravice. Amen. (*Pet Očenaša i Slava Ocu*) V. Tebe dakle molimo i t. d.

Četvрто otajstvo. Iz presvete glave Isusove po teče Krv, kad bi okrunjena trnovom krunom zbog naše oholosti i opakih misli. Zar ćemo i dalje biti uzносите pameti i zabavljati se nepristoјnim prikazima i opakim mislima? Unaprijed neka nam bude uvijek pred očima naše ništavilo, naša bijednost i slaboća, te se srčano opirimo sotonskim nakanama. Amen. (*Pet Očenaša i Slava Ocu*) V. Tebe dakle molimo i t. d.

Peto otajstvo. Oh, koliko je kryi prolio naš Isus na svom žalosnom putu do Kalvarija noseći teški križ! Okrvavio je Jeruzalemske ulice i staze, kuda je prolazio. To je učinio u naknadu za smutnje i zle primjere e-

sobu, koje navode druge na propast. Ah, možda smo i mi u tom broju. Ko zna, koliko će ih propasti u paklu zbog našeg zla primjera, a mi se još ne popravljamo. Nastojmo dakle odsada, da pomažemo spasenje duša svjetujući ih na dobro i dajući im uzoran primjer dobrih i svetih djela. Amen. (*Pet Očenaša i Slava Ocu.*) V. Tebe dakle molimo i t. d.

Šesto otajstvo. Naš je Spasitelj najviše Krv prolio iz svojih otvorenih rana na rukama i nogama, kad ga razapinajuše. Proteče potokom kao spasonosni melem vječnoga života u naknadu za zloće i opačine cijelog svijeta. Zar će se još tko naći, da u grijehu dalje živi i tim ponovno razapinje Sina Božjega? Ah, plaćimo gorko svoje grijehе, ispunjavimo ih božjem službeniku, popravimo svoj život i živimo kršćanski promišljajući, da je naše vječno spasenje stajalo Isusa tolike Krv. Amen. (*Pet Očenaša i Slava Ocu.*) V. Tebe dakle molimo i t. d.

Sedmo otajstvo. Napokon Isus proli svoju Krv poslije smrti, kad mu kopljem bijahu otvorena rebra i ranjeno njegovo preljubezno Srce. Time je bila sva Krv izlivena do zadnje kapi, a radi našega spasenja. Oh, neizmjerna dobroto našega Spasitelja! Tko Te ne bi ljubio? Tko da ne vene ljubeti Tebe, koji si toliko podnio za naše otkupljenje? Ali još sazovimo sva stvorenja svijeta, sve anđele i svete u raju, napore

milu našu majku Mariju, da svi skupa blagoslovimo, hvalimo i slavimo tvoju, Isuse, neprocjenivu Krv. Zdravo Krvi Isusova sada i vazda i u vjeke vjekova. Amen. (*Samo tri Očenaša i Slava Ocu.*) V. Tebe dakle molimo i t. d.

(*Molitva.*) Oh neprocjeniva Krv vječnog života, plato i otkuplino svega svijeta, piće i umivaonice naših duša! Ti bez prestanka braniš sve čovječanstvo pred prejestoljem previšnjeg milosrdnog Boga. Ja Ti se duboko klanjam i želim Ti po svojoj mogućnosti nadoknaditi uvrede i pogrde, kojima te vrijedaju ljudska stvorenja, a osobito oni koji se usuđuju Tebe proatiti. Tko ne bi blagoslovio onu Krv neizmjerne vrijednosti? Tko ne bi ljubio Isusa, koji ju je prolio? Ah što bi bilo od moje duše, da nije otkupljena onom Božanskom Krvlju? Tko ju je izlio do zadnje kapi iz žila moga Gospodina? Ljubav, doista samo ljubav. Oh neizmjerna ljubavi, koja si nam darovala ovaj spasonosni melem! Oh predragi meleme, koji si protekao iz vrela neizmjernog ljubavi, učini da te sva srca i svi jezici časte, slave i hvale sada i u vjeke vjekova. Amen.

V. Otkupio si nas, Gospodine, Krvlju svojom.

O. I učinio si naš kraljevstvo Bogu našemu.

Pomolimo se! — Svetogruči vječni Bože, koji si postavio svoga jednorodičnoga Sina Otkupiteljem svijeta i botio si biti nadomjeran njegovom Krvlju,

podaj nam, molimo, da tako poštujemo cijenu našega
ispasenja i budemo na zemlji njezinom krepoštu od
zašta sadanjega života, eda se vjekovitim plodom ra-
dujemo na nebesima, koji s tobom živi i kraljuje u
jedinstvu Duha Svetoga Bog po sve vijeće vjekova.
Amen.

**KLANJAMO SE TEBI ISUSE KRISTE I BLA-
GOSIVAMO TEBE, JER SI PO SVETOME KRIŽU
SAV SVIJET OTKUPIO!**

SADRŽAJ:

Ivod	3
I. Crkva sv. Križa u Docu	4
II. Oltari. Inventar crkve. Moćnik	9
III. Čudotvorno Propelo	14
IV. Nekoja čudesna ozdravljenja	17
V. Drugo krvoproljeće Propela	23
VI. Proslave i pobožnosti u dolačkoj crkvi . .	27
VII. Bratovština sv. Marka	30
VIII. Župa i župnici	37
IX. Ostavštine	39
X. Krunica neprocjenjene Krvi Isusa	44